

Misjon og teologi i Afrika*

WILSON B. NIWAGILA

1. Introduksjon

Misjon og teologi er to begreper nært forbundet med hverandre. For å nå fram til en klar innholdsbestemmelse av begrepene må vi forsøke å definere dem ut i fra den betydning de har for oss i dag.

1.1 Hva er misjon?

«Misjon» er et begrep som har fått en svært varierende betydning gjennom kirkens historie. Jeg skal ikke bruke mye tid på å vise hvordan enkeltpersoner har forsøkt å definere det. Fra et bibelsk ståsted viser begrepet til Guds initiativ i frelseshistorien. Gud selv gjenoppretter og bevarer det han har forløst. Det internasjonale misjonsråds møte i Willingen 1952 gjenoppdaget at den misjon vi her taler om ikke er vår egen, men Guds. Gjennom denne erfarer vi en selvhengivende og selvoppofrende Gud. Som kirke er vi kalt til å delta i Guds misjon.

Tema for møtet i Willingen var «The Missionary Obligation of the Church». Det ble understreket at misjonsbevegelsen, som kirken er en del av, har sitt opphav i den treenige Gud. Denne gjenoppdagelsen skulle tjene til å avskaffe den tidligere holdningen som stimulerte enkeltstående misjonsfelleskap og kirker til å tale arrogant om «min misjon, vår misjonsmark, våre misjonsentre» osv.

1.2 Hva er «afrikansk teologi»?

Dette spørsmålet er blitt stilt mange ganger av både teologer og lekfolk fra Vesten, personer som i lang tid har beskjeftiget seg med

middelalderens, opplysningstidens og renessansens tanker. Det finnes naturligvis de som virkelig ønsker å forstå betydningen av afrikansk teologi. Likevel må vi erkjenne at mange teologer ikke kan forestille seg eller forstå at nye tanker og ideer faktisk også kan komme fra Afrika.

Vi har også en retning blant afrikanske kristne som mener at man ikke kan snakke om afrikansk teologi fra et kristent perspektiv uten å inkludere tradisjonelle afrikanske forestillinger om Gud og verden. Det er egentlig få afrikanske teologer som heller snakker om afrikansk kristen teologi enn om afrikansk teologi generelt. Jeg skal ikke her gå nevneverdig inn i denne debatten, men for å skape et helhetsinntrykk av problemstillingen ønsker jeg å gi en kort beskrivelse av hva som foregår i Afrika.

Hva er teologi? Slik jeg forstår det er teologi en systematisk artikkeling av menneskets svar på åpenbaring i bestemte situasjoner og sammenhenger. Å være systematisk betyr å ordne våre tanker på vårt eget språk. Når vi snakker om åpenbaring må vi akseptere det faktum at Gud, slik han er, har åpenbart seg for afrikanerne slik han har gjort det for andre nasjoner.

2. Misjon i Afrika

Kirkens missionale natur er forankret i åpenbaringen og i Guds inkarnasjon. Gud har på eget initiativ grepet aktivt inn for menneskehetens frelse. Det er mot denne bakgrunn at kirken må forstå seg selv. Kirken er et fellesskap av kristne, kalt til å delta i Guds sendelse. Som delaktige i *Missio Dei* tillates ikke kirker eller enkeltstående misjonsselskap å drive misjon etter eget for godtbeholdende eller i en antagonistisk og aggressiv ånd. *Missio Dei* minner oss om at Gud selv er sin egen misjons eier. Når vi leser Matt 28,16-20 glemmer vi ofte at Jesus i vers 20b gjør klart for sine disipler at han er misjonens Herre. Jesus sier dette for å advare disiplene mot å gjøre misjon til et privat foretagende. Misjonen tilhører Gud, men uten at ansvaret som påhviler de kristne dermed fratras dem. Har vi akseptert å følge Kristus, er også vår deltakelse i Guds misjon nødvendig. Den er nødvendig fordi vi har mottatt befalingen: «Likesom Faderen har sendt meg, sender jeg dere» (Joh 20,21).

For å få et klart bilde av *Missio Dei* må vi forstå det følgende. Gud er Misjonens Herre fordi han har åpenbart seg som:

a. *Utsender*. Kristne har erfart kjærlighetens Gud, den Gud som har tatt initiativ til å frelse menneskeheten. Denne kjærligheten er full av nåde, rettferdighet og selvhengivelse. Johannesevangeliet

gjør det klart at Gud tok initiativet ved å sende sin sønn til verden. Han tok sjansen slik at verden kunne komme til tro på ham (Joh 3,16). Bibelen gir flere eksempler på hvordan Gud har vært involvert i menneskehetens frelseshistorie. Den mest dramatiske begivenhet i så måte er at Gud selv blir den som er sendt. Det swahiliske ordet *anayejituma* er i den forbindelse mer presist. Det betyr å ta ansvar for å fullende den tildelte oppgave.

b. Budbærer. Det er Gud selv som kommer med ydmykhet og kjærlighet. Han kommer ikke bare for å bringe et budskap, men også for å lytte til sitt folks problemer og behov. Paulus' brev til filipperne 2,6-11 gjør det klart at Gud må ta en beslutning og forlate sin herlighet og bli ett med oss. Gjennom inkarnasjonen blir Gud fredens, kjærlighetens og rettferdighetens budbærer. Han slår følge med oss på vår reise til Emmaus (denne verden), svarer på våre spørsmål og gir oss framtidshåp. Denne reisen innebærer en ny måte å forholde seg til fortiden på, slik at den ikke lenger er destruktiv for nåtiden.¹ Det er en reise som kjemper med vår tids kriser og lidelser. Det er en reise som gir oss mulighet til å lytte til og reflektere over utfordringene fra Budbæreren. På reisen deler vi våre bekymringer, våre lidelser, vår glede, vår frykt og vårt håp med Budbæreren.

c. Budskapet. Det er ved Budbærerens liv, død og oppstandelse at verden har mottatt det sanne budskapet. Fra et slikt synspunkt fremgår det at Gud selv er blitt budskapet. Det er ved dette budskapet verden blir frelst og forsonet med den treenige Gud. Dette er også budskapet som kaller, forener og betror det forløste og forsonte fellesskapet til å delta i Guds misjon.

2.1 Kristne som deltakere i Guds misjon

Når vi leser skapelsesberetningen blir vi minnet om den generøsitet Gud viser ved å skape menneskeheten i sitt bilde. Dette *Imago Dei* har vist at menneskeheten like fra begynnelsen av er gitt muligheten til å delta i Skaperens aktiviteter. Men på grunn av sin grådighet og egoisme ville mennesket gjøre seg selv til Gud og ødela følgelig dette forholdet. Gud tar på nytt initiativet idet han selv blir budskapet til menneskeheten for slik å skape et nytt fellesskap. De som tar imot ham og følger ham, i dem skaper han Budbærerens bilde. De blir Budbærerens disipler og gis således muligheten til å delta i hans misjon. Å være delaktig i Guds misjon gir de kristne anledning til å tjene og vitne for verdenssamfunnet med ydmykhet, oppriktighet og takknemlighet.

Vår deltakelse i Missio Dei utfordrer de kristne fellesskap til ikke å falle i selvishetens og grådighetens fristelse, men å arbeide sammen som medspillere med Gud og med hverandre. Troverdige deltakere kan vi ikke være hvis vi ikke også handler som det forløste fellesskapet.

En disippel er forventet å leve sammen med Budbæreren. En disippel må lære fra ham, ikke bare ved å sitte ved hans føtter og lytte, men ved en imitasjon av Budbæreren og ved villighet til å være tjener for ham. En disippel må lære verdien av ydmykhet og tjeneste som grunnlaget for sann visdom og forståelse. Å snakke om disippelskap som et autentisk svar på kallet fra Budbæreren og hans budskap, er å framheve forpliktelsen til et liv preget av lytting, læring, vekst og konkretisering av troen på den korsfestede og oppstandne Herre.

Disiplene, som er del av Guds misjon, er ikke kalt til å være herrer, men lydige tjenere ved å dele livet i Kristus med andre. Mottakerne av budskapet er verken tilskuere eller passive, men aktive medlemmer, fullt og helt engasjert i å dele budskapet de har mottatt. Når vi sammen går til Emmaus, begir vi oss inn på en reise hvor vi erfarer Guds nærvær, et nærvær som skaper i oss en atmosfære av gjensidighet i vårt forhold til ham.

Misjon i Afrika har vært drevet i en konkurranseånd som til slutt har skapt denominasjonalismens atmosfære. I dag er vi ikke bare bekymret over tribalisme, men også over denominasjonalisme. Som afrikanske kristne utfordres vi særlig til å arbeide sammen og forstå oss selv som Kristi ene legeme. Vi er kalt til å vandre sammen i dialog med Budbæreren, til å lese skriftene, vise omsorg og bryte brødet med hverandre. Vårt disippelskap vil således gjøre oss i stand til å erkjenne oss selv som likeverdige medarbeidere i vår oppgave med å bringe budskapet til hele verden. Guds misjon kan ikke være synlig hvis den tilsløres av våre konfesjonelle eller stammemessige ulikheter. Virkningen av tribalisme og denominasjonalisme er splittelse, ødeleggelse, strid, krig og segregering av nasjoner og institusjoner.²

Hvordan deler vi livet i Kristus i våre respektive kirker i dag? Å dele budskapet innebærer mange ting. I Tanzania for eksempel blir det en nødvendighet å dele fordi vi lever i et pluralistisk samfunn. Livets utfordringer er så store at kristne i Tanzania ikke har noen unnskyldning for ikke å være involvert i denne prosessen. For å dele livet i Kristus må man vite hvem Jesus Kristus er. Det afrikanske svaret på spørsmålet i Mark 8,28 : «Hvem sier dere at jeg

er?», lyder: «Du er en av oss, en som deler våre smerter og leder oss i en afrikansk dans med nytt liv».³ Afrikanerens interesse for Kristus ligger på relasjonsplanet. Bekreftelse på tro kommer til uttrykk ved å peke på hva Kristus gjør for meg, hvordan han står i forhold til meg og til hele samfunnet. Kristus blir erkjent som sitt folks beskytter og forsvarer mot både synlige og usynlige makter som truer og ødelegger livet. Kristus er sterkt nærværende i skapelsens vitale krefter, og han garanterer overflod av liv for sitt folk. Han er helbrederen og livets Herre som ikke kan overvinnes av heksene.

Når jeg nå snakker om å delta i Guds misjon i Afrika i dag, må jeg vise til tre viktige fenomener som har hjulpet kirken i Afrika til vekst.

2.2 Det afrikanske initiativ i deltakelsen i Guds misjon

Vi kan ikke snakke om kirkens «suksess» i Afrika uten å ta i betraktning bidraget fra ærverdige afrikanske kvinner og menn, hvis lederskap og initiativ har gjort at kirken i Afrika har vokst. Nyere undersøkelser har vist at påstanden om at Afrika må bli omvendt av afrikanere selv allerede ble oppfylt av omvendte afrikanere ved begynnelsen av misjonstiden.⁴ Dessverre ble disse ærverdige menn og kvinner aldri nevnt i vestlige misjonsselskapers historiebøker. Gilhuis gjør i den forbindelse oppmerksom på at etableringen av kirken i Afrika, tradisjonelt tilskrevet vestlige misjonærers innsats, aldri kan overse den kirkevekst som har funnet sted og som skyldes eget afrikansk initiativ og lederskap⁵. Følgende grupper har spilt en avgjørende rolle for kirkens vekst i Afrika:

a. Omstreifende arbeidere i Sør-Afrika har alltid brakt med seg evangeliets budskap til de områdene som aldri ble besøkt av hvite misjonærer. Disse arbeiderne ble evangelister for sine familier, stammer og sine egne etniske grupper.

b. Afrikanske kjøpmenn som drev handel med lokale varer som potter, salt, kaffe og klær. Et godt eksempel er folket i Kagera-området i Tanzania. Tidlig på 1890-tallet mottok de budskapet om Kristus gjennom deres kontakt med Baganda-kristne, når disse reisende gjennom landet for å selge klær. Disse handelsreisende var ved sin egen omvendelse fast bestemt på å invitere sitt eget folk i Kagera til å ta imot Jesus Kristus som verdens frelser. Vi har mangfoldige vitnesbyrd om hvordan slike handelsreisende har brukt sin sosiale innflytelse i misjonens tjeneste.

c. Kateketer, evangelister, kirkeledere og skolelærere som har båret dagens byrde og hete i nyetablerte forsamlinger og menigheter.

d. Flere tolker og vakter som hjalp misjonærene og påvirket ekspansjonen.

e. Ærverdige ledere med lokal innflytelse (konger og samfunnsledere) som på eget initiativ ønsket misjonærer velkommen og tok disse under sin beskyttelse.

f. De uavhengige kirker som har styrket og stabilisert veksten av kirkene på det afrikanske kontinentet. Dette er kirker som har skilt lag med de historiske misjonskirker. De kan karakteriseres ved sin skapende kombinasjon av kristen lære med afrikanske forestillinger og kulturelle normer. Fokuseringen på helbredelse, drømmer, profetier og fellesskap blant de troende har gjort stort inntrykk på mange afrikanere.

g. Afrikanske martyrer hvis blod har utfordret afrikanere til å ofre seg selv for evangeliets ære. Vi husker David Koi som ble den første afrikanske martyr i Øst Afrika, og som ble drept av arabiske slavehandlere fordi han nektet å slutte å undervise en gruppe afrikanere som hadde rømt fra sine herrer. Vi kan ikke glemme de hundretalls menn og kvinner som ble brent i hjel i Uganda i 1886-1890-årene fordi de ikke ville oppgi sine nye tro på Kristus. En mann som Apolo Kivebulaya fra Uganda tilbrakte 40 år i Toro, hvor han i den tykke jungelen forkynte evangeliet for pygmeene.

h. Et stort antall karismatiske og profetiske figurer har også bidratt til kristendommens vekst i Afrika. I dag, blant Maasaiene i Øst Afrika, opplever vi en svært positiv holdning til kristendom. Dette har skjedd på grunn av Maasai-profeten som kalte alle eldre og hele Maasai-fellesskapet til å motta kristendommen som den rette tro fra Engai, Gud. Det samme skjedde i Benin, Vest Afrika, når Garrick Braider, en kanobygger, ledet en anti juju kampanje. Tusenvis av mennesker ødela sine religiøse fetisjer, tok imot Kristus og lot seg døpe. Ayandale hevder at det Braider oppnådde på tre måneder, hadde ikke hvite misjonærer klart på et halvt århundre.⁶ Afrikanske pastorer, evangelister og kirkeledere forstår seg selv ansvarlig for hvert skritt som tas for å bygge Guds rike på den afrikanske jord.

i. Vekkelsesbevegelsen har også satt fart i veksten i den afrikanske kirke, særlig i Øst Afrika. Bevegelsen utfordrer kirkene og deres ledere til å være mer evangeliske og profetiske. De har utviklet det åndelige språket og latt kristne oppdage en ny og mer personlig måte å forholde seg til sin tro på. Bevegelsen har utviklet selvbevissthet, lederskap av lekfolk, deltakelse av kvinner i kirkelige aktiviteter inklusivt forkynnelse og kirkelig lederskap, og ansporet til økumenikk på grasrotplan.

2.3 Evangelisk dynamikk

Vi erfarer i dagens Øst Afrika en evangelisk dynamikk i kirken. Et konkret eksempel er den lutherske kirken i Tanzania som vokser 10 prosent årlig, mens nasjonens totale vekst er på 3,5 prosent. Det er flere faktorer som bidrar til den evangeliske dynamikken.

a. Prinsippet «Alle en evangelist»

I den tidlige kirke ble enhver forventet å være et vitne for Kristus. Alt var ikke sentrert rundt menighetens pastor, slik tilfellet er i mange kirker i dag. Som allerede antydnet ovenfor, er utbredelsen av evangeliet blitt forstått på tilsvarende måte som i den tidlige kirken. Afrikanske kristne har selv vært ansvarlig for å bringe evangeliet ut. Et klassisk eksempel fra forfatterens egen erfaring er misjonsinitiativet tanzaniske lekfolk har stått for, når de på grunn av sivile tjenesteoppdrag eller forretningsforetak har flyttet til nye områder og steder. Veksten til den lutherske kirken i Tanzania er resultatet av et felles evangeliseringsarbeid blant lekfolk, evangelister, pastorer, diakoner, diakonisser, kirkelige medarbeidere, søndags-skolelærere og biskoper.

b. Felles evangelisering

Styrken i den øst-afrikanske kirken, og spesielt i Tanzania, er et resultat av felles evangelisering, motivert av den øst-afrikanske vekkelsesbevegelsen gjennom mer enn 60 år. Viktig i den forbindelse er også innflytelsen fra *Association of Theological Institutions* i Øst Afrika. Den har vært en kraftig økumenisk bevegelse for teologiske institusjoner. Det er nå 35 år siden den ble grunnlagt. Målet har vært å involvere alle kirkesamfunnene i en felles gjenoppdagelse av nye tilnæringsmåter for å løse folks problemer. Dessuten har det vært å anspore til en mer aktiv deltakelse i økumenisk-teologiske studier og aktiviteter, for eksempel gudstjenester, bibelstudier og refleksjoner, samt til å diskutere sosiale, økonomiske, politiske og religiøse problemer som folket i Øst Afrika og Afrika generelt står overfor. Dette er en organisasjon som primært stimulerer til å drive teologi på to måter. Først å lære teologistudenten å forstå den situasjonen de vil møte når de er ferdig med sitt studium. Dernest å la studentene arbeide i lokale menigheter, under tilsyn av erfarne pastorer og forsamlingens egne medlemmer. Bevegelsen gjorde et så sterkt inntrykk på teologistudenten at et økumenisk studentforbund ble grunnlagt i Tanzania (UKWATA). Studentunionen har gjennom mange år tatt seg av studenter på ungdomsskoler og høy-

skoler. Den har oppmuntret studenter til å lese Bibelen og til å reflektere rundt ulike problemstillinger som utfordrer ungdom.

2.4 Teologisk utdannelse

Etter Den andre verdenskrig hadde unge kirker og misjonsselskaper fått erfare virkningen av to verdenskriger og på flere måter blitt merket av disse. På den ene siden ble misjonærene avbrutt i sitt arbeid. Siden begge krigene ble startet i Europa og utkjempet blant kristne som skulle være kjærlighetens, fredens og rettferdighetens budbringere, skapte dette også mange nye spørsmål for de unge kirkene. Deriblant om man lenger kunne ha den tillit til vestlige misjonærer som man tidligere hadde hatt. På den annen side hadde nyomvendte afrikanske kristne, uten teologisk utdannelse, tatt over lederskapet i sine unge kirker. Likevel gjorde Gud dem til gode redskap, og kirkene vokste uten de hvite misjonærene. Kravet om å ha innfødte kristne til å lede sine kirker ble mye diskutert på den internasjonale misjonskonferansen i Whitby i Canada 1947. Resultatet av denne debatten var å oppfordre alle misjonsorganisasjoner til å starte teologiske skoler for dermed å kunne legge til rette for en teologisk utdannelse for unge mennesker fra de unge kirkene. Et godt eksempel på et slikt fakultet er Makumira, grunnlagt i 1947. Fram til i dag har fakultetet utdannet rundt 1500 pastorer, som igjen har spilt en betydelig rolle for kirkens vekst i Tanzania, Øst Afrika og andre deler av Afrika. Den teologiske utdannelse er ikke blitt redusert til en rasjonell disiplin, men vekten er lagt på dens praktiske side. Teologiske institusjoner i Afrika er blitt sammenlignet med fortellingen om Jona og fisken. Unge mennesker tilbringer flere år på bibelskoler eller på teologiske seminar for å lære å bli gode misjonærer, og når de har avsluttet sine studier, blir de sendt til ukjente og uventede områder.

3. Teologi i Afrika

Jeg forsøkte innledningsvis å gi en definisjon av hva afrikansk teologi dreier seg om. Ut i fra et afrikansk verdensbilde forsøker den å oppdage Guds intensjon og intervensjon. Afrikansk teologi rører dermed ved flere sider av livet. Skapelse, samfunn, fellesskap, familie, tradisjoner og trosforestillinger har vært de områdene som primært er blitt behandlet. Afrikanere hevder at den type kristendom som Afrika er blitt introdusert for, særlig syd for Sahara, har vært å ligne med en blomst i ei potte. Blomstens røtter er ikke fri til å røre ved den afrikanske jorda, kun ved den europeiske. Dess-

verre mister denne jorda sin kraft, og blomsten står i fare for å dø. For å redde blomsten må man knuse potta og la blomsten vokse ved å la dens røtter nyte den fruktbare afrikanske jorda.

Mange foretrekker å bruke uttrykket «Afrikansk tradisjonell religion» om de tradisjonelle kulturer og trosforestillinger i Afrika. Selv mener jeg dette er misvisende da religionsbegrepet er fremmed for mange afrikanske språk. Det er fremmed fordi det ikke gjenspeiler afrikansk tenkemåte. Tradisjonelle trosforestillinger og kulturer kalles ikke «religion». Gudstro er ikke religion, men relasjoner innenfor et fellesskap. Fellesskapet har i denne sammenheng en bredere betydning. Det berører hele livet. Det inkluderer den levende menneskehet, de avdøde, naturen, guddommer og Gud selv, som er gitt mange navn i overensstemmelse med sine egenskaper.

Vi kan da kategorisere afrikansk teologi som følger:

Kristen afrikansk teologi   ***Tradisjonell afrikansk tro***

Svart teologi

Afrikansk verdensbilde

Frigjøringssteologi

Individets plass

Familiens plass

Rekonstruksjonsteologi

Meningen med et fellesskap

Skaperen - Livskraft og Livets grunn

Politiske saker

Sosiale saker

Narrativ teologi

Økonomiske saker

Hver etnisk gruppe har mange myter, fortellinger, eventyr, ordspråk, sanger som forsøker å formidle livets mening.

Religiøse saker

Utdanning

Skjønnhet og ansvar

Økologiske saker

Inkulturasjonsteologi

Kontekstuell teologi

Kristologi – Kristus som Proto-ane

Narrativ teologi

Afrikanske teologer forsøker i flere sammenhenger å se tilbake i fortiden og inn i nåtiden for å kunne gi fremtiden mening. Ved slike anstrengelser forblir det bibelske budskapet det sentrale for all teologisk samtale. Teologisk arbeid er det afrikanske kristne forsøk på å gjøre evangeliets budskap mer tiltalende, utfordrende, attraktivt og meningsfullt for den enkelte afrikaner.

3.1 Rekonstruksjonsteologi

I nesten 30 år har Afrika erfart dramatiske forandringer på det politiske så vel som på det sosiale og religiøse området. Ropet etter uavhengighet har gitt gjenlyd over hele Afrika. Politikere, teologer, naturvitere, sosiologer og økonomer har arbeidet hardt og vist hvordan Afrika bør bli ledet og styrt. For å styrke kampen for uavhengighet utviklet afrikanske teologer en frigjøringsteologi, inspirert av James Cones analyse om «Liberation and Black Power», som skulle være til hjelp for både politikere og frihetskjemper for å oppnå dette målet, og med Exodus-fortellingen som modell.

Etter 30 år med uavhengighet har andre historiske begivenheter funnet sted. I 1989 opplevde vi løslatelsen av Nelson Mandela og Berlinmurens fall. I 1994 opplevde Afrika folkemordet i Rwanda, noe som har etterlatt mange spørsmål til fredselskende fellesskap. Fra begynnelsen av 1990-tallet har afrikanske teologer stilt spørsmålet om frigjøringsteologien har gitt resultater. For Sør-Afrikas del har man utvilsomt oppnådd noe. Likevel må man videre spørre om «Svart teologi» er relevant i Sør-Afrika. Ser man på den politiske, sosiale, kulturelle, økonomiske og religiøse situasjonen i hele Afrika, er det mye som gjenstår. Man behøver frigjøringsteologien. Det dreier seg ikke om en frigjøring til, men en frigjøring for gjenreising. Mugambi hevder at kristen afrikansk teologi i det 21. århundre vil karakteriseres av tema som sosiale forandringer og rekonstruksjon. Dette skiftet innebærer at afrikanere selv foretar et valg mellom alternative sosiale strukturer, symboler, ritualer, myter og fortolkninger, uavhengig av hva andre måtte mene og si om kontinentet og folket. Teologi, som en systematisk artikulering av menneskets svar på åpenbaring i spesielle situasjoner og sammenhenger, vil være virkningsfull hvis, og bare hvis, den sosiale og fysiske virkelighet for kontinentet og folket blir tilfredsstillende forstått og nytolket.⁷

Rekonstruksjonsteologi har vokst fram som et resultat av de mange problemer som har kommet over Afrika: politisk ustabilitet, kriger, sult, smittsomme sykdommer, økt fattigdom, og dette til tross for at kontinentet er utrustet med den største rikdom. Rekonstruksjonsteologien utfordrer de eksisterende institusjoner som har mislykkes i å forstå frigjøringsteologiens budskap.

Rekonstruksjonsteologien berører alle livets områder. Den bekrefter teologiens opprinnelige fundament. Den anerkjenner teologiens forskjellige disipliner og søker å arbeide sammen med disse, og da spesielt med henblikk på kirkens misjon. Rekonstruksjons-

teologien oppfordrer til å lese Skriften og til å finne nye metaforer. Nemhemjas bok har i den forbindelse tjent som modell for en slik metode. Rekonstruksjonsteologien er opptatt av politisk, sosial, økonomisk og religiøs gjenreise. Den utfordrer teologer, både ved akademiske institusjoner og i pastoral tjeneste, til å oppdage nye metaforer i Skriften og til å gjøre nye, relevante tilnærminger som kan møte utfordringene fra det 21. århundre.

3.2 *Narrativ Teologi*

Afrikanere blir ofte utfordret og kritisert for å være for opptatt av det muntlige/verbale. Det er beklagelig at en slik kritikk blir frem satt uten at man først forsøker å se tingene fra innsiden. En afrikaner som besøkte London, ble overrasket over å se hvordan folk på vei til jobb om morgenen kommuniserte med avisene uten å ense dem som satt ved siden av. Han opplevde situasjonen forferdelig. Folk leser hva andre vil de skal lese. Det er ingen personlig kontakt, selv et «God morgen!» fremstår som overfladisk.

Narrativ teologi åpner døren for kommunikasjon og fellesskap. Gjennom ganske mange år har noen få teologer og misjonærer forsøkt å oppdage det afrikanske livs mysterier. Menn som Placide Tempel, Bruno Gutmann og biskop Lukas forsøkte å erfare den afrikanske måten å fortelle historier på, samt afrikanernes måte å uttrykke hverdagslige begivenheter i fortellinger. Narrativ teologi er interessert i afrikanske ordspråk, uttrykk, gåter, fortellinger, myter, spill, sanger, kulturelle symboler og det virkelige livs erfaringer. Anstrengelsene i denne forbindelse er å afrikanisere kristendommen i stedet for å kristeliggjøre Afrika. Dette er helt i tråd med det kjente utsagnet fra avdøde evangelist Makanzu fra Kongo som snakket om potta og blomsten. Makanzu tok til orde for å knuse potta, slik at røttene til den vakre blomsten ikke skulle hindres i å vokse ned i afrikansk jord.

3.3 *Kristologi*

I de senere år har romersk-katolske teologer gjort omfattende studier vedrørende kristologiske problemstillinger. Spørsmålet som uopphørlig er blitt stilt, er hvordan man beskriver Jesus som Kristus for en afrikaner, særlig når man snakker om hans død og oppstandelse. Når Johannes overfor grekerne forsøkte å forklare at Jesus er Kristus, brukte han begrepet *Logos* som blant disse hadde en dyp mening. Afrikanske teologer hevder at flere av de kristologiske definisjonene ikke formidler et autentisk bilde av Jesus til

afrikaneren. Av den grunn arbeider afrikanske teologer med å finne metaforer som vil sette afrikanerne bedre i stand til å forstå Guds vilje med sitt folk. Den mest betydelige og universelle metaforen i den afrikanske verden er tittelen *ane, stamfar*. Med denne betegnelsen forsøker man å tydeliggjøre kvaliteter og funksjoner som hører stamfaren til, det være seg i familien eller i samfunnet. Tittelen stamfar er likevel for svak til å beskrive Jesus Kristus. Den mest passende betegnelse er derfor *Proto-ane*.

Pioneren for dette spennende og utfordrende arbeidet er Charles Nyamiti, en tanzaniansk katolsk forsker som underviser ved Catholic University of Eastern Africa i Nairobi. Flere afrikanske forskere har gitt sin tilslutning til Nyamiti, deriblant Benezet Bujo fra Kongo.

Avslutningsvis ønsker jeg å si at Afrika gjennomgår mange forandringer i høyt tempo. På grunn av disse forandringene søker afrikanske teologer etter nye metaforer fra Skriften som kan lede dem til å bli profetiske, visjonære, analytiske og kritiske.

* Artikkelen bygger på en gjesteforelesning holdt ved Det teologiske Menighetsfakultet i 1999.

Noter

1. Robert J. Schreiter, «Reconciliation as a Model of Mission». Ikke publisert artikkel, s. 11.
2. W.D. Waruta, «Tribalism as a Moral Problem in Contemporary Africa», i Mugambi J.N.K. & Wasike, A.N. (red.), *Moral and Ethical Issues in African Christianity*, Nairobi 1992, s.128f.
3. Boniface Tshoa, i innlegg på den afrikanske synoden 1994. «Fifth General Congregation», *L'Osservatore Romano*, 17, 1338 (April 27, 1994) s. 11. Les også Joseph Healey & Donald Sybertz (red.), *Towards an African Narrative Theology*, Paulines Publications Africa, Nairobi, 1996, s. 75-79.
4. John Baur, *2000 Years of Christianity in Africa*, Nairobi 1994, s.108.
5. Gerdien V. Gilhuis, *From Dutch Mission Church to Reformed Church in Zambia*, Franeker 1982, s.13ff.
6. E.A. Ayandele, *Holy Jobnson. Pioneer of African Nationalism*, London 1970, jf også Bauer, op. cit. s.131.
7. Mugambi, J.N.K., *Towards a Theology of Reconstruction*, Nairobi 1990, s.35.

Wilson B. Niwagila, f. 1940 i Bukoba, Tanzania. Diploma in Theology, Makerere University College 1967. Dr. theol., Hamburg Universitet 1988. Rektor og foreleser i kirkehistorie, misjon og økumenikk ved Makumira University College 1992-1998. Secretary for Evangelism i United Evangelical Mission, Tyskland, 1999 -. Gjeste-forelest ved ulike læresteder i Europa og USA.

Mission and theology in Africa

After a brief definition of terms the article introduces the reader to mission and theology in the African setting. What mission is concerned emphasis is put on God - revealed in Scripture as both sender, messenger and message - as the lord and owner of mission, whereas the Church has the secondary role of participant. In Africa natives in various capacities have been more significant contributors to the growth of the church than so far recognized. What African theology is concerned the basic challenge is to break the pot of Western/European methodological framework so that Christianity can flourish rooted in the African soil and serve a continent in rapid transformation. The author specifically points out how African theologians seek to achieve this by way of a Theology of Reconstruction, Narrative Theology and Christology.